

Ks. JANUSZ PODZIELNY

Uniwersytet Opolski

Wydział Teologiczny

PRZYSIĘGA MAŁŻEŃSKA W KOŚCIOŁACH EWANGELICKICH. ASPEKTY TEOLOGICZNO-ETYCZNE

MARRIAGE VOWS IN THE EVANGELICAL CHURCHES. THEOLOGICAL AND ETHICAL ASPECTS

ABSTRACT:

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie specyfiki ewangelickiego (luterńskiego) spojrzenia na przysięgę małżeńską (ślubowanie). Tekst ten składa się z trzech zasadniczych części. Wpierw omówiono znaczenie samej przysięgi w teologii ewangelickiej. Dalej skupiono się na treści ślubowania małżeńskiego podczas ewangelickiej liturgii zaślubin. W końcu zaś próbowano odpowiedzieć na pytanie o teologiczne i etyczne implikacje tego przyrzeczenia (ślubowania) w życiu małżeńskim i rodzinnym ewangelików. Należy stwierdzić, iż ewangelickie przyrzeczenie małżeńskie podkreśla ważne przymioty tej wspólnoty, czyli jedność i nierozzerwalność (trwałość). Ich zachowaniu mają służyć ślubowane przez nowożeńców wzajemna miłość, szacunek i wierność. Niestety, praktyka Kościołów ewangelickich nie jest do końca spójna z treścią małżeńskiego ślubowania. Albowiem dopuszcza się tu rozwody i powtórne związki, motywując to grzesznością i słabością człowieka.

The purpose of this study is to present the evangelical specificity of the marriage vows. The paper consists of three essential parts. In the first one the meaning of the vows themselves in the evangelical theology is discussed. In the second the author focuses on the text of the marriage vows during the evangelical liturgical wedding service. In the last part an attempt is made to answer a question about the theological and ethical implications of the vows in the family life of the evangelical faithful. It should be stated that the evangelical marital vows underline the important qualities of the community, i.e. the unity and the indissolubility (stability). Mutual love, respect and fidelity have to help the newly-weds to observe those qualities. Unfortunately, the practice of the evangelical Churches is not fully coherent with the content of the marriage vows. Divorces and remarriages are allowed because of human weakness and sinfulness.

Małżeństwo ewangelickie, w myśl prawnych i doktrynalnych podstaw tej wspólnoty wyznaniowej, to przede wszystkim „darowana przez Boga człowiekowi możliwość życia mężczyzny i kobiety. Jest ono przymierzem dwojga osób, mężczyzny i kobiety, zobowiązanych do wspólnego życia we wzajemnej miłości, odpowiedzialności, dzieleniu brzemion, zaufaniu, modlitwie, doskonaleniu się.

Istotnymi przymiotami małżeństwa są: jedność i nierozzerwalność, które w małżeństwie chrześcijańskim nabierają szczególnej mocy z racji Bożego ustanowienia i autorytetu¹. Małżeństwo jako wzór, model (niem. *Leitbild*) wspólnego życia mężczyzny i kobiety dochodzi zatem do skutku poprzez obustronne przyrzeczenia partnerów, którzy dobrowolnie wiążą się ze sobą we wzajemnej miłości i wierności, w dobrych i złych dniach, póki śmierć ich nie rozłączy. Wspólnota małżeńska jest dla chrześcijan darem Bożym, który w ich codzienności staje się zadaniem. To taka forma życia, która stanowi dla wzajemnej miłości mężczyzny i kobiety wsparcie oraz nadaje jej kształt, będąc przy tym nieustannym procesem ich wzajemnego obdarowywania się (przyjmowania i dawania)².

Już z tych ogólnych, przytoczonych na wstępie definicji małżeństwa, opracowanych czy to przez ewangelików w Polsce, czy też w Niemczech, wynikają najważniejsze cechy tego związku, które znajdują oczywiście odzwierciedlenie w momencie jego zawierania podczas ceremonii kościelnej. Warto przyjrzeć się zatem nieco bliżej samemu fenomenowi przysięgi w ewangelicyzmie oraz jej zastosowaniu podczas ewangelickiej liturgii zaślubin, aby móc w konsekwencji odpowiedzieć na pytanie o teologiczne i etyczne implikacje tego przyrzeczenia (ślubowania) w życiu małżeńskim i rodzinnym ewangelików³.

Przysięga w teologii ewangelickiej

Samo słowo „przysięga” (niem. *Eid, Schwur*) czy też czasownik „przysięgać” (niem. *schwören*) wiążą się najczęściej z religijno-symbolicznym postrzeganiem. W uroczystej formule przysięgi, ubogaconej nieraz dodatkowo podniesioną ręką czy też jej złożeniem na świętej księdze (np. Biblii czy Koranie), chodzi zasadniczo o nałożenie sobie zobowiązania do jakiejś czynności, praktyki (np. powiedzenia prawdy). Towarzyszy temu często odwołanie się do Boga jako świadka prawdy oraz strażnika przysięgi. W związku z tym takie zachowania jak krzywoprzysięstwo lub złamanie przysięgi traktowane są jako wykroczenia przeciw Bogu. Przysięga znajduje się zatem w nierozzerwalnym związku z błogosławieństwem (w przypadku jej zachowania) albo przekleństwem (w razie jej niedochowania). W teologii ewangelickiej podkreśla się bliskość znaczeniową przysięgi ze ślubem (niem. *Gelübde*) lub też obietnicą (niem. *Versprechen*)⁴. Zasadniczo

¹ Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, *Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1999, § 107, p. 1-2.

² Por. Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands, *Evangelischer Erwachsenenkatechismus. Suchen – glauben – leben*, Gütersloh 2010⁸, s. 349-350.

³ Szczegółowe informacje na temat teologii i etyki życia małżeńskiego w ujęciu ewangelickim prezentują w języku polskim m.in. następujące monografie: J. Podzielny, *Wizja małżeństwa w świetle ewangelickiej etyki teologicznej*, Opole 2011; P. Jaskóła, *Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich. Historia i perspektywy nowych rozwiązań*, Opole 2013.

⁴ Warto w tym kontekście zauważyć, iż w teologii katolickiej dość wyraźnie odróżnia się te dwa przejawy cnoty religijności. Albowiem ślub, ślubowanie (łac. *votum*) stanowi akt, w którym człowiek zwraca się wprost do Boga i zobowiązuje się coś dla Niego uczynić lub zaniechać (np. ślub dobrowolnego ubóstwa). Natomiast przysięga (łac. *iusiurandum*) jest obietnicą składaną ludziom

wyróżnia się tutaj przysięgę potwierdzającą, zapewniającą (asertoryczną), którą składa się w konsekwencji jakiejś wypowiedzi dla jej potwierdzenia i nadania jej wagi. Poza tym występuje też przysięga obiecująca (promisoryjna), której używa się dla wzmocnienia wagi złożonej obietnicy (np. miłości, szacunku, wierności w czasie ślubu kościelnego)⁵.

Ojcowie reformacji, zwłaszcza Marcin Luter oraz Jan Kalwin, zasadniczo utrzymali możliwość składania przysięgi. Jest bowiem prawem legalnej władzy zwierzchniej, aby móc wymagać od swych obywateli zaprzysiężenia⁶. Nie dopuszczało tej praktyki tzw. lewe skrzydło reformacji (np. anabaptyści, duchacze, mennonici czy kwakrzy), a przed nimi także waldensi i katarzy, powołując się przy tym na słowa Pana Jezusa z Kazania na Górze: „Słyszeliście również, że powiedziano przodkom: Nie będziesz fałszywie przysięgał, lecz dotrzymasz Panu swjej przysięgi. A Ja wam powiadam: Wcale nie przysięgajcie (...)” (Mt 5,33-34). Luteranie i kalwini poparli mimo wszystko teologiczną zasadność przysięgi, odwołując się w tym kontekście do innego tekstu z Nowego Testamentu, gdzie sam Bóg wzmacnia swoje obietnice poprzez przysięgę (por. Hbr 6,16-17). Zdaniem ewangelików, ma ona jednak swe główne zastosowanie w porządku świeckim (państwowym), stąd we wspólnotach kościelnych zrezygnowano zasadniczo z tej praktyki. Nie stosuje się tu więc znanej z Kościoła rzymskokatolickiego przysięgi posłuszeństwa biskupowi przez duchownych lub też przysięgi wierności przy obejmowaniu urzędu kościelnego. Istnieje natomiast zwyczaj składania obietnicy, przyrzeczenia (niem. *Versprechen*) czy też ślubowania (niem. *Gelöbnis*), co ma miejsce m.in. w czasie konfirmacji młodzieży, ordynacji duchownych lub też ślubu kościelnego ewangelików⁷.

Przyrzeczenie w ramach ewangelickiego ślubu kościelnego

Mimo iż ewangelicka liturgia ślubna nie posiada zupełnie jednolitej struktury w poszczególnych Kościołach tego wyznania, to jednak można najczęściej zauważyć cztery główne punkty tworzące porządek zawarcia małżeństwa przez ewangelików. Są to przede wszystkim: zwiastowanie Słowa Bożego, ślubowanie małżeńskie, modlitwa powszechna (przyczynna) Kościoła oraz błogosławieństwo. Czasem obrzęd zawarcia małżeństwa może być też połączony ze spowiedzią i Sakramentem Ołtarza (Wieczerzą Pańską), choć dokonuje się to generalnie

z powołaniem się na Boga (np. przysięga w obrzędzie zawierania sakramentu małżeństwa). Por. B. Häring, *Nauka Chrystusa. Z miłości ku miłości. Teologia moralna szczegółowa*, t. II, cz. 1, tłum. J. Klenowski, Poznań 1963, s. 227-228, 233-235; S. Olejnik, *Teologia moralna życia osobistego*, Włocławek 1999, s. 227.

⁵ Por. M. Honecker, *Eid (Th)*, w: *Evangelisches Staatslexikon. Neuauflage*, red. W. Heun, M. Honecker, M. Morlok, J. Wieland, Stuttgart 2006, k. 402.

⁶ Por. M. Luter, *Duży katechizm* (1529), w: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Lutrańskiego*, Bielsko-Biała 2003, s. 66-67; F. Melancton, *Wyznanie augsburskie* (1530), w: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Lutrańskiego*, Bielsko-Biała 2003, s. 146.

⁷ Por. M. Honecker, *Eid (Th)*, k. 403-405.

na życzenie nupturientów⁸. Małżeństwo ewangelickie staje się faktem, gdy mężczyzna i kobieta złożą wobec uprawnionego duchownego oraz dwóch pełnoletnich świadków zgodne oświadczenie woli jego zawarcia oraz ślubowanie wierności małżeńskiej. Ślubowanie to narzeczeni mogą wyrazić słowami lub gdy nie mogą mówić – poprzez równoznaczne znaki. Podkreśla się przy tym, aby formuły ślubowania małżeńskiego odzwierciedlały tekst zawarty w księgach liturgicznych Kościoła, ponieważ zgodnie z porządkiem prawnym, obowiązującym np. w Polsce, są one elementem wiążącym małżonków zarówno w świetle prawa kościelnego, jak i cywilnego⁹.

Należy podkreślić w tym kontekście, iż oczywiście nie we wszystkich krajach funkcjonują zasady podobne do tych z Polski, gdzie ewangelicki ślub kościelny pociąga za sobą skutki cywilne. Można zaryzykować stwierdzenie, iż jest to raczej praktyka wyjątkowa, gdyż z reguły ślub kościelny ewangelików poprzedza ceremonia w urzędzie stanu cywilnego. Już sam akt cywilny, w którym dwoje partnerów wzajemnie składa sobie przyrzeczenia, wyrażając publicznie wolę życia ze sobą na zawsze, konstytuuje w ujęciu ewangelickim pełnoprawne małżeństwo. Jest ono bowiem, zgodnie z zamysłem Marcina Lutera, „sprawą świecką” (niem. *weltlich Geschäft, weltlich Ding*), należy do porządku stworzenia, dlatego jako konkretna forma prawna podlega przede wszystkim ustawodawstwu państwowemu¹⁰. Cywilne zawarcie ślubu potwierdza więc włączenie danego małżeństwa w życie społeczne, co wiąże się ze ściśle określonymi, zagwarantowanymi przez państwo prawami i obowiązkami małżonków. Ta nowa, potwierdzona przez urzędnika, więź męża i żony ma swoją moc, służąc przede wszystkim zachowaniu trwałości małżeństwa oraz zapewniając poczucie bezpieczeństwa zrodzonym w tej wspólnotcie dzieciom. Kościelna forma zawarcia ślubu jest natomiast w teologii ewangelickiej przede wszystkim uroczystym potwierdzeniem przed Bogiem oraz wspólnotą chrześcijan wzajemnych zobowiązań zaślubionych oraz ich prośbą o Boże błogosławieństwo. Pastor, przed którym stają tu nowożeńcy, reprezentuje obietnicę Ewangelii dla nich, którzy podjęli decyzję o życiu razem w prawnie usankcjonowanej formie małżeństwa oraz proszą w związku z tym o pomoc Pana Boga¹¹.

⁸ Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Agenda Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego [Luterańskiego]*, cz. II, t. 2, Dziegielów 2007, s. 24-45.

⁹ Por. Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, *Pragmatyka Służbowa...*, § 121-123; Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Ślub kościelny. Kirchliche Trauung. Zawarcie małżeństwa w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w RP. Wersja polsko-niemiecka*, Dziegielów 2015, s. 4.

¹⁰ Por. M. Luter, *Ein Traubüchlein für die einfältigen Pfarrherr* (1529), WA 30, III, 74; tenże, *Von Ehesachen* (1530), WA 30, III, 205; M. Honecker, *Grundriß der Sozialethik*, Berlin–New York 1995, s. 165-166; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 115.

¹¹ Por. Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland, *Soll es künftig kirchlich geschlossene Ehen geben, die nicht zugleich Ehen im bürgerlich-rechtlichen Sinne sind? Zum evangelischen Verständnis von Ehe und Eheschließung. Eine gutachtliche Äußerung*, Hannover 2009, s. 20-22; Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands, *Evangelischer Erwachsenenkatechismus...*, s. 348-349; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 154-156; P. Jaskóła, *Problem małżeństwa...*, s. 130-133.

Tę potrzebę prośby nupturientów, skierowanej do Boga, akcentował już sam ojciec reformacji, gdy stwierdzał, iż każdy, kto zawiera małżeństwo, powinien domagać się od proboszcza „modlitwy i błogosławieństwa” oraz w ten sposób pokazać, jak bardzo tego potrzebuje w stanie, do którego wchodzi. Wielkie szkody wyrządza bowiem w małżeństwie diabeł poprzez „zdradę, niewierność, niezgodę i inne niedole”¹². Dlatego do dziś w ewangelickiej liturgii ślubnej podkreśla się ów aspekt błagalny. Szczególnie interesującym tego przejawem jest modlitwa stosowana podczas zawarcia małżeństwa w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Polsce, gdzie duchowny tuż przed ślubowaniem małżeńskim zwraca się do narzeczonych następująco: „Zanim wypowiedzie słowa małżeńskiego ślubowania (ukłękniście i) zwróćcie swoje myśli do Pana w modlitwie: Zbadaj, o Boże, i poznaj nasze serca, doświadcź nas i poznaj nasze myśli. Prosimy, powiedz swoje Boskie: «Tak!» na nasze przyrzeczenie. Ufamy Twojej łasce, bo jesteś naszym Bogiem. Panie, pobłogosław nam. Amen”¹³.

Zaraz po wspomnianej modlitwie następuje ślubowanie małżeńskie (określane też czasem jako przyrzeczenie, obietnica, rzadziej jako przysięga), które zgodnie z jego formą pierwszą narzeczeni składają sobie przed ołtarzem wobec duchownego i świadków. Formuła tego ślubowania brzmi u polskich luteranów w sposób następujący: „Ja N.N. przed obliczem Boga żywego i w obecności tych świadków, z ręki Bożej przyjmuję ciebie, N.N. za żonę swoją (męża swego) i ślubuję ci: miłość, szacunek i wierność małżeńską, w dniach dobrych, jak i złych, dzielić z tobą radość i smutek, szczęście i nieszczęście, jak Bóg zrządzi, oraz, że cię nie opuszczę, aż Bóg przez śmierć nas rozłączy. Do tego dopomóż mi, Panie Boże wszechmogący. Amen”¹⁴. Istnieje też druga forma ślubowania małżeńskiego, używana w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Polsce, w której narzeczeni odpowiadają na dwa pytania zadane przez pastora. Zwraca się on do nich wówczas w niniejszy sposób: „Przed obliczem Boga żywego, w obecności tych świadków i zgromadzonych oraz mnie jako sługi Kościoła Pana naszego Jezusa Chrystusa: pytam się ciebie N.N., czy ślubujesz obecną tu (obecnego tu) N.N. przyjąć z ręki Bożej za swoją żonę (swego męża)? Jeśli taka jest twoja wola, to odpowiedz: Tak, przyjmuję” oraz „Czy ślubujesz jej (jemu): miłość, szacunek i wierność małżeńską, w dniach dobrych, jak i złych, dzielić z nią (z nim) radość i smutek, szczęście i nieszczęście, jak Bóg zrządzi, i że nie opuścisz jej (jego), dopóki Bóg przez śmierć was rozłączy? Jeśli tak, to odpowiedz: Ślubuję, z pomocą Bożą!”¹⁵. Warto dodać, iż podobna forma ślubowania małżeńskiego w postaci pytań zadawanych narzeczonym przez osobę duchowną jest dość często praktykowana w Niemczech,

¹² M. Luter, *Ein Traubüchlein*, WA 30, III, 76; por. G.L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, tłum. W. Szymona, Kraków 2015, s. 778.

¹³ Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Agenda Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego...*, s. 32; por. Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Ślub kościelny...*, s. 12.

¹⁴ Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Agenda Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego...*, s. 33-34.

¹⁵ Tamże, s. 34-36; por. Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Ślub kościelny...*, s. 14-18.

choć znanych jest tam przynajmniej dziewięć różnych porządków liturgii ślubnej (niem. *Trauliturgie*), używanych przez Kościoły członkowskie, zrzeszone w ramach Ewangelickiego Kościoła Niemiec (EKD)¹⁶.

Reasumując, należy stwierdzić, iż obie formy ślubowania (przrzeczenia) małżeńskiego, jakie znane są w ramach liturgicznego porządku ślubu kościelnego ewangelików, podkreślają ważne przymioty tej wspólnoty, czyli jedność i nierozdzielność (trwałość). Ewangelicka przysięga małżeńska zawiera też w swojej treści istotne warunki udanego związku męża i żony, które stanowią przede wszystkim ich wzajemna miłość, szacunek i wierność, realizowane na co dzień z Bożą pomocą¹⁷.

Teologiczno-etyczne implikacje ślubowania małżeńskiego ewangelików

Pierwszym i najważniejszym elementem treściowym ewangelickiego ślubowania małżeńskiego jest niewątpliwie miłość do współmałżonka. Ona bowiem należy do istoty każdego małżeństwa, dzięki czemu może być ono przeżywane jako wspólnota monogamiczna i trwała. Miłość małżeńska oczywiście nie jest dana nowożeńcom jako coś gotowego, ale stanowi rzeczywistość dynamiczną, nad którą muszą oni nieustannie pracować. Jest to więc szczególnego rodzaju, która winna przewyższać wszelką inną miłość ziemską, nawet tę skierowaną do dzieci czy rodziców. Pan Bóg pragnie bowiem, aby w małżeństwie realizowana była miłość w największych wymiarach, porównywalna do miłości Chrystusa i Kościoła (por. Ef 5, 25-30). Miłość męża i żony jest oczywiście rzeczywistością bardzo złożoną, obejmującą m.in. relację seksualną, erotyczną, wymiar przyjaźni, a także cierpliwego znoszenia krzyża, z czym wiąże się nieraz osoba współmałżonka wraz z jej zaletami i wadami. W małżeństwie chrześcijańskim powinna więc zaistnieć z Bożą pomocą miłość w najpełniejszym tego słowa znaczeniu, w której wszystkie jej aspekty stanowią harmonijną jedność, prowadząc do dobrego i szczęśliwego współżycia męża i żony¹⁸.

Drugim komponentem przysięgi składanej podczas ewangelickiego ślubu kościelnego jest szacunek wobec współmałżonka. Stanowi on z całą pewnością, obok miłości, podstawę więzi męża i żony. Małżeństwo jest bowiem związkiem równych w swoich prawach i obowiązkach partnerów, w którym nie może być mowy o wyższości którejkolwiek z płci. Prawda ta wynika bezpośrednio z Pisma Świętego, zarówno ze Starego, jak i z Nowego Testamentu (por. Rdz 1,27; 2,21-24; 1 Kor 11,11-12; Ga 3,28), o czym, niestety, nieraz zapominano w przeszłości, co prowadziło do grzesznego panowania jednego małżonka nad drugim

¹⁶ Rat der Evangelischen Kirche in Deutschland, Deutsche Bischofskonferenz, *Gemeinsame kirchliche Trauung. Ordnung der kirchlichen Trauung für konfessionsverschiedene Paare unter Beteiligung der Pfarrer beider Kirchen*, Regensburg-Kassel 1974³, s. 8. 19.

¹⁷ Por. Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, *Pragmatyka Służbowa...*, § 110; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 146.

¹⁸ Por. J. Motyka, *O chrześcijańskie małżeństwo*, „Kalendarz Ewangelicki” 101 (1987), s. 153-155; P. Mendroch, *Chrześcijańskie małżeństwo w świetle nauki Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego*, „Kalendarz Ewangelicki” 103 (1989), s. 134; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 146-147.

(zazwyczaj mężczyzny nad kobietą). Wzajemny, ślubowany przez nowożeńców szacunek względem siebie powinien się jednak przyczyniać do przezwyciężenia tych nierówności. Dzieje się to zwłaszcza poprzez postawę służby, pomocy oraz ofiarowania siebie dla dobra współmałżonka¹⁹.

Trzecim składnikiem wpisanym w treść ewangelickiego przyrzeczenia ślubnego jest wierność męża i żony. Można powiedzieć, iż stanowi ona rdzeń, kręgosłup każdego małżeństwa, ponieważ chroni miłość małżeńską, pielęgnuje ją i umacnia. Niewierność natomiast przynosi wszystko, co tę miłość narusza, podważa i osłabia, stając się często podłożem zdrady, czyli najgorszego występkę przeciwko własnemu małżeństwu. Wierność jest nieodłącznym składnikiem każdej cnoty, w tym oczywiście również i miłości. W małżeństwie zachowanie wierności nabiera jednak szczególnego znaczenia, gdyż żadne inne relacje międzyludzkie nie są tak głębokie i brzemienne w skutkach. Wierność małżeńska staje się bowiem jeszcze bardziej konieczna ze względu na jeden z podstawowych celów tej wspólnoty, jakim jest, obok wzajemnej, intymnej więzi małżonków, także zrodzenie i wychowanie potomstwa. Dzieci zaś mają prawo do obojga rodziców złączonych wierną i wyłączną miłością. Warto dodać, iż w obronie wierności małżeńskiej zostało dane ludziom przez Boga VI przykazanie Dekalogu (por. Wj 20,14; Pwt 5,18), które w Nowym Testamencie zyskuje jeszcze bardziej wymagającą interpretację (por. Mt 5,28-30; Hbr 13,4). Ciekawe spostrzeżenia odnośnie do tego przykazania sformułował również Marcin Luter, stwierdzając, iż ono „nie tylko żąda, aby każdy był czysty w uczynkach, w słowach i w myśli w swoim stanie, to jest przede wszystkim w małżeńskim stanie, lecz aby również kochał i szanował swego, przez Boga mu danego małżonka. Gdzie bowiem czystość małżeńska ma być zachowana, tam mąż i żona muszą żyć z sobą przede wszystkim w miłości i zgodzie, jeden drugiego musi z serca i z całą wiernością miłować”²⁰.

W świetle przybliżonych wyżej, trzech istotnych elementów składających się na treść ewangelickiego ślubowania małżeńskiego, czyli miłości, szacunku i wierności, dość jasno wybrzmiewa podstawowa prawda dotycząca małżeństwa. A mianowicie, że jest to monogamiczny związek mężczyzny i kobiety, który odznacza się trwałością oraz nierozzerwalnością. Dalsza część przyrzeczenia nowożeńców wyraźnie stwierdza bowiem, iż ślubują oni sobie miłość, szacunek i wierność w dniach dobrych i złych oraz że się nie opuszczą, „aż Bóg przez śmierć ich rozłączy”²¹. Niestety, w praktyce Kościoły ewangelickie dopuszczają jednak możliwość rozwodów swych wiernych oraz ich ponownych związków. Motywowane jest to przede wszystkim prawdą o obecności grzechu i słabości w świecie, co wiąże się niewątpliwie z pesymistyczną antropologią Marcina Lutera, w świetle której natura

¹⁹ Por. W. Benedyktowicz, *Co powinniśmy czynić. Zarys ewangelickiej etyki teologicznej*, Warszawa 1993², s. 151; J. Motyka, *O chrześcijańskie małżeństwo...*, s. 157; P. Mendroch, *Chrześcijańskie małżeństwo...*, s. 133-134; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 147-148.

²⁰ M. Luter, *Duży katechizm*, s. 83; por. J. Motyka, *O chrześcijańskie małżeństwo...*, s. 155-156; P. Mendroch, *Chrześcijańskie małżeństwo...*, s. 134-135; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 148.

²¹ Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Agenda Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego...*, s. 33-34

ludzka uległa całkowitemu zepsuciu, została opanowana przez grzech. Wskutek tego należy, zdaniem ewangelików, uwzględnić w życiu codziennym ewentualność rozpadu wspólnoty małżeńskiej, przy czym zawsze winno być to traktowane jako sytuacja wyjątkowa, graniczna²².

Wolą Bożą jest bowiem bezwarunkowa małżeńska wierność i nierozzerwalność. W kontekście etyki ewangelickiej pojawia się jednak pytanie, czy ta prawda wiary chrześcijańskiej może być również bezwzględnie przenoszona do porządku publiczno-prawnego? Warto w tym miejscu przypomnieć, iż już sam ojciec reformacji traktował małżeństwo jako „rzecz świecką”, przekazując ten stan życia niejako pod „władanie” ustawodawstwa państwowego. Dlatego do dziś Kościoły ewangelickie dopuszczają prawną możliwość rozwodu, motywując to przede wszystkim zatwardziałością ludzkich serc²³.

Tak tę kwestię interpretuje również Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce, gdzie nie przeprowadza się postępowania rozwodowego, lecz przyjmuje do wiadomości wyrok sądu świeckiego. Podobnie jak w innych Kościołach ewangelickich, tak i w Polsce istnieje dla ewangelików możliwość zawarcia powtórnego związku małżeńskiego przez osoby rozwiedzione. Wielka odpowiedzialność spoczywa w tym momencie na duszpasterzu, który powinien upewnić się „o poważnym dążeniu osoby uprzednio rozwiedzionej do poprawnego życia w nowym małżeństwie [oraz winien] poinformować obie strony o ciężącym na osobie rozwiedzionej prawnym i moralnym obowiązku alimentacji nie tylko dzieci z poprzedniego małżeństwa, ale także, gdy zachodzi taka potrzeba, poprzedniego współmałżonka”²⁴. Ponadto „osoba rozwiedziona, pragnąca wstąpić w nowy związek małżeński, zobowiązana jest uzyskać dyspensę Biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, który zajmuje stanowisko po zaopiniowaniu wniosku przez właściwego proboszcza”²⁵. Widać w związku z tym, iż w Kościołach ewangelickich nie wyklucza się ponownego zawarcia małżeństwa przez osoby rozwiedzione. Argumentuje się to najczęściej zaufaniem w Boże przebaczenie oraz uwalniającym doświadczeniem daru nowego początku²⁶.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż teologiczne i etyczne implikacje wynikające z ewangelickiej przysięgi małżeńskiej idą jakby w dwóch wykluczających się

²² Por. M. Hintz, *Marcin Luter – ojciec etyki ewangelickiej*, w: M. Luter, *Pisma etyczne*, red. M. Hintz, Bielsko-Biała 2009, s. 10-11; P. Mendroch, *Chrześcijańskie małżeństwo...*, s. 136; J. Poźniak, *Wizja małżeństwa...*, s. 157-159.

²³ Por. Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands, *Evangelischer Erwachsenenkatechismus...*, s. 351; M. Honecker, *Grundriß der Sozialethik*, s. 169-171; P. Jaskóła, *Problem małżeństwa...*, s. 137-138.

²⁴ Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, *Pragmatyka Służbowa...*, § 146.

²⁵ Tamże, § 147.

²⁶ Por. Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands, *Evangelischer Erwachsenenkatechismus...*, s. 351; M. Honecker, *Grundriß der Sozialethik*, s. 171; P. Jaskóła, *Problem małżeństwa...*, s. 138.

kierunkach. Z jednej strony bowiem treść tego przyrzeczenia oraz nauka Kościoła podkreślają jedność i nierozzerwalność wspólnoty małżeńskiej, jako ustanowionego przez Boga porządku, który zgodnie z przekazem biblijnym jest w swej istocie nierozdzielny. Z drugiej strony natomiast zasada ta nie obowiązuje w Kościołach ewangelickich bezwzględnie, w każdym przypadku, dopuszczając możliwości odejścia od niej. Człowiek może bowiem, w ujęciu etyki ewangelickiej, nie dojrzeć czasem do tego, by w pełni realizować wolę Bożą odnośnie do zawartego małżeństwa. Dlatego w pewnych wyjątkowych sytuacjach rozwód i powtórne małżeństwo jawią się tu jako rozwiązania właściwe, przyczyniające się do wprowadzania większego ładu. Podobnie bowiem jak szabat, tak i małżeństwo ma służyć człowiekowi. Wydaje się, iż na takie postrzeganie przysięgi małżeńskiej oraz samego małżeństwa w ewangelicyzmie duży wpływ miało przede wszystkim zeświecczenie tej wspólnoty, jakie dokonało się za sprawą reformacji. Brak sakramentalności małżeństwa – a co za tym idzie, również brak obietnicy łaski – generuje bowiem o wiele luźniejszy związek pomiędzy małżeństwem a Kościołem i jego nauczaniem. Owocem tego jest zaś obecnie dość liberalne podejście ewangelików do kwestii nierozzerwalności węzła małżeńskiego, która przecież wyraźnie została zawarta w ich ślubowaniu. Widać tu pewną sprzeczność, której, niestety, nie da się uniknąć, gdy praktyka kościelna oddala się od jasnych sformułowań biblijnych²⁷.

Bibliografia

- Benedyktowicz W., *Co powinniśmy czynić. Zarys ewangelickiej etyki teologicznej*, Warszawa 1993².
- Häring B., *Nauka Chrystusa. Z miłości ku miłości. Teologia moralna szczegółowa*, t. II, cz. 1, tłum. J. Klenowski, Poznań 1963.
- Hintz M., *Marcin Luter – ojciec etyki ewangelickiej*, w: M. Luter, *Pisma etyczne*, red. M. Hintz, Bielsko-Biała 2009, s. 7-27.
- Holc P., *Małżeństwo w „Księgach Symbolicznych” luteranizmu*, w: *Sakramentalność małżeństwa*, red. Z.J. Kijas, J. Krzywda, Kraków 2002, s. 73-83.
- Honecker M., *Eid (Th)*, w: *Evangelisches Staatslexikon. Neuauflage*, red. W. Heun, M. Honecker, M. Morlok, J. Wieland, Stuttgart 2006, k. 402-405.
- Honecker M., *Grundriß der Sozialethik*, Berlin–New York 1995.
- Jaskóła P., *Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich. Historia i perspektywy nowych rozwiązań*, Opole 2013.
- Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland, *Soll es künftig kirchlich geschlossene Ehen geben, die nicht zugleich Ehen im bürgerlich-rechtlichen Sinne sind? Zum evangelischen Verständnis von Ehe und Eheschließung. Eine gutachtliche Äußerung*, Hannover 2009.

²⁷ Por. P. Jaskóła, *Problem małżeństwa...*, s. 138; J. Podzielny, *Wizja małżeństwa...*, s. 161-164; P. Kopiec, *Instytucja małżeństwa a sakramentologia luterkańska*, „Roczniki Teologiczne” 55 (2008), z. 7, s. 185; P. Holc, *Małżeństwo w „Księgach Symbolicznych” luteranizmu*, w: *Sakramentalność małżeństwa*, red. Z.J. Kijas, J. Krzywda, Kraków 2002, s. 79.

- Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands, *Evangelischer Erwachsenenkatechismus. Suchen – glauben – leben*, Gütersloh 2010⁸.
- Kopiec P., *Instytucja małżeństwa a sakramentologia luterńska*, „Roczniki Teologiczne” 55 (2008), z. 7, s. 173-187.
- Luter M., *Duży katechizm* (1529), w: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterńskiego*, Bielsko-Biała 2003, s. 57-131.
- Luter M., *Ein Traubüchlein für die einfältigen Pfarrherr* (1529), WA 30, III, 74-80.
- Luter M., *Von Ehesachen* (1530), WA 30, III, 205-248.
- Melanchton F., *Wyznanie augsburskie* (1530), w: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterńskiego*, Bielsko-Biała 2003, s. 143-163.
- Mendroch P., *Chrześcijańskie małżeństwo w świetle nauki Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego*, „Kalendarz Ewangelicki” 103 (1989), s. 129-138.
- Motyka J., *O chrześcijańskie małżeństwo*, „Kalendarz Ewangelicki” 101 (1987), s. 147-159.
- Müller G.L., *Dogmatyka katolicka*, tłum. W. Szymona, Kraków 2015.
- Olejnik S., *Teologia moralna życia osobistego*, Włocławek 1999.
- Podzielny J., *Wizja małżeństwa w świetle ewangelickiej etyki teologicznej*, Opole 2011.
- Rat der Evangelischen Kirche in Deutschland, Deutsche Bischofskonferenz, *Gemeinsame kirchliche Trauung. Ordnung der kirchlichen Trauung für konfessionsverschiedene Paare unter Beteiligung der Pfarrer beider Kirchen*, Regensburg-Kassel 1974³.
- Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Agenda Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego [Luterńskiego]*, cz. II, t. 2, Dziegielów 2007.
- Synodalna Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej, *Ślub kościelny. Kirchliche Trauung. Zawarcie małżeństwa w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w RP. Wersja polsko-niemiecka*, Dziegielów 2015.
- Synod Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, *Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1999.

Słowa kluczowe: małżeństwo, przysięga, ślub, Kościoły ewangelickie, etyka teologiczna
Keywords: marriage, vow, evangelical Church, theological ethics